

DAVA ŞARTLARI ***DAVA ŐEŐİTLERİ***

Prof. Dr. Sũha TANRIVER

Doç. Dr. Emel HANAĐASI

©Bu dokũman eğitim amacıyla hazırlanmıŐ ve 6đrenciye verilmiŐtir.

İzinsiz oğaltılması ve satılması halinde gerekli cezaî ve hukukî yollara baŐvurulacaktır.

***DAVA
ŞARTLARI***

TANIM= Dava şartları, davanın esası hakkında inceleme yapılabilmesi ve karar verilebilmesi için varlığı veya yokluğu mutlaka gerekli olan şartlardır.

- Hâkim, dava şartı eksikliğini kendiliğinden dikkate alır; tarafların bu konuda ayrıca talepte bulunmasına gerek yoktur. Ancak, taraflar bu konuda hâkime yardımcı olabilir, hâkimin bu konuya dikkatini çekebilirler.
- Dava şartlarından bazıları **olumlu**, yani davanın açılması sırasında mevcut olması gereken; bazıları ise **olumsuz**, yani davanın açılması sırasında bulunmaması gereken şartlardır. Olumsuz dava şartlarından birisi mevcutsa veya olumlu dava şartlarından biri mevcut değilse, davanın esası incelenmez.

DAVA ŞARTLARININ ÇEŞİTLERİ

A. Genel Dava Şartları

Genel olarak her dava için aranması gereken dava şartları, genel dava şartlarıdır. Genel dava şartlarını da üç gruba ayırmak mümkündür:

1. Mahkemeye İlişkin Dava Şartları

- a. Yargı hakkı (yetkisi)
- b. Yargı yolu
- c. Görev
- d. Kesin yetki

2. Taraflara İlişkin Dava Şartları

- a. İki tarafın bulunması
- b. Taraf ehliyeti
- c. Dava ehliyeti
- d. Dava takip yetkisi
- e. Yasal temsilcinin gerekli niteliğe sahip olması
- f. Davaya vekâlet ehliyeti ve geçerli vekâletname
- g. Teminat gösterilmesine ilişkin kararın yerine getirilmesi

3. Dava Konusu Şeye İlişkin Dava Şartları

- a. Davacının yatırması gerekli gider avansının yatırılmış olması
- b. Hukukî yarar
- c. Aynı davanın, daha önceden açılmış ve halen görülmekte olmaması
- d. Kesin hüküm bulunmaması

B. Özel Dava Şartları

Genel dava şartları yanında, kanunda bazı davalar için özel dava şartları öngör÷lmüştür. Örneğın, İcra ve İflâs Kanununa göre iptal davası açabilmek için alacaklının elinde aciz vesikası bulunması gerekir (İİK m. 277, b. 1); borçtan kurtulma davası için, davacı borçlunun alacağın % 15 oranında teminat yatırması gereklidir (İİK m. 69).

Kanunda düzenlenen bir hususun özel dava şartı olup olmadığını tespit etmek için, belirtilen şartın davanın esasını incelemeye engel olup olmadığına ve hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınıp alınmadığına bakmak gerekir.

DAVA ŞARTLARININ İNCELENMESİ (m. 115)

- Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, kendiliğinden araştırır.
- Mahkeme kural olarak ön inceleme aşamasında dava şartlarını inceler (m. 137, 1; m. 140).
- Dava şartları, ilk itirazlardan önce incelenir ve belli bir dava şartının yokluğu halinde diğerlerinin incelenmesine gerek kalmayacak ise, o zaman ilk önce o dava şartının var olup olmadığı incelenmelidir.
- Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse **davanın usulden reddine karar verir**. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için **kesin süre verir**. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder.
- Dava şartı noksanlığı, mahkemece, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemiş, taraflarca ileri sürülmemiş ve fakat hüküm anında bu noksanlık giderilmişse, **başlangıçtaki dava şartı noksanlığından ötürü, dava usulden reddedilemez**.

ÖN İNCELEME

Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır (**m. 137**). Mahkeme, öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir (**m. 138**).

Hâkim, ön inceleme duruşmasında, dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar verebilmek için gerekli görürse tarafları dinler (**m. 140, I**). Daha sonra, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaşmışları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder.

***DAVA
ÇEŞİTLERİ***

Dava Çeşitleri

MAHKEMEDEN İSTENEN HUKUKİ KORUNMAYA GÖRE

- Eda davası
- Tespit Davası
- İnşai dava
- Belirsiz alacak ve tespit davaları

DAVA KONUSU HAKKIN NİTELİĞİNE GÖRE

- Şahsî hak davaları
- Aynî hak davaları
- Karma davalar

DAVA KONUSU MALA GÖRE

- Taşınır davaları
- Taşınmaz davaları

DAVA KONUSUNUN AYNİ HAK VEYA ZİLYETLİK OLMASINA GÖRE

- Hakka dayanan davalar
- Zilyetliğe dayanan davalar

TOPLULUK DAVASI

TALEP SONUCUNUN NİCELİĞİNE GÖRE

- Terditli dava -Seçimlik dava
- Davaların yığılması -Mütelâhik davalar
- Kismî dava

EDA DAVASI (m. 105)

Eda davası yoluyla mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilir.

TESPİT DAVASI (m. 106)

Tespit davası yoluyla, mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilir.

Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararı bulunmalıdır.

Maddi vakıalar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamaz!

BELİRSİZ ALACAK VE TESPİT DAVASI (m. 107)

Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilir.

Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu anda davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın davanın başında belirtmiş olduğu talebini artırabilir.

Ayrıca, kısmi eda davasının açılabilirdiği hâllerde, tespit davası da açılabilir ve bu durumda hukuki yararın var olduğu kabul edilir.

İNŞAÎ DAVA (m. 108)

İnşâî dava yoluyla, mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilir.

Bir inşâî hakkın, dava yoluyla kullanılmasının zorunlu olduğu hâllerde, inşâî dava açılır.

Kanunlarda aksi belirtilmedikçe, inşâî hükümler, geçmişe etkili değildir.

BELİRSİZ ALACAK DAVASI (m. 107)

BELİRSİZ ALACAK NEDİR?

Talep konusu alacağın miktarı belli ve sabitse ya da bu miktarın belirlenebilmesi için alacağın bütün unsurları bilinmekte veya bilinmesi gerekteyse (başka bir ifadeyle, alacağın miktarının belirlenmesi için tarafların ayrıca mutabakata varmasına veya bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç yoksa), **alacak belirlidir**.

Örnek 1 - B, A'dan aldığı borca karşılık, 1 Mart vadeli 10.000 TL'lik bir senet vermiş ve vadesinde borcunu ödememiştir. A, söz konusu alacağın tahsilini sağlamak için B aleyhine alacak davası açmak istemektedir. Bu durumda, **belirsiz alacak davası açılmaz**. Çünkü, 10.000 TL'lik alacak bilinebilir durumdadır.

Örnek - 2: B, A'nın arabasına çarpmıştır. A, 10.000 TL zarara uğradığı iddiasıyla dava açmak istemektedir. **Bu halde, belirsiz alacak davası açılabilir**. Çünkü haksız fiilin, B tarafından işlenip işlenmediği, işlenmişse kusur oranı ile zarar miktarının ne olduğu gibi hususlar, mahkemenin yapacağı bilirkişi incelemesi olmadan bilinemez, hesap edilemez.

KISMİ DAVA (m. 109)

Talep konusunun niteliği itibarıyla bölünebilir olduğu durumlarda, sadece bir kısmı da dava yoluyla ileri sürülebilir.

~~Talep konusunun miktarı, taraflar arasında tartışmasız veya açıkça belirli ise kısmi dava açılmaz.~~

Dava açılırken, talep konusunun kalan kısmından açıkça feragat edilmiş olması hâli dışında, kısmi dava açılması, talep konusunun geri kalan kısmından feragat edildiği anlamına gelmez.

DAVALARIN YIĞILMASI (m. 110)

Davacı, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, birlikte dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer alması ve taleplerin tümü bakımından ortak yetkili bir mahkemenin bulunması şarttır.

TERDİTLİ DAVA (m. 111)

Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik-ferîlik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır.

Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.

SEÇİMLİK DAVA (m. 112)

Seçimlik borçlarda, seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde, alacaklı seçimlik dava açabilir.

Seçimlik davada mahkeme, talebin hukuka uygun olduğu sonucuna varırsa, seçimlik mahkûmiyet hükmü verir.

Seçimlik mahkûmiyet hükmünü cibrî icraya koyan alacaklı, takibinin konusunu, mahkûmiyet hükmünde yer alan edimlerden birine hasretmek zorundadır. Ancak, bu durum, borçlunun, diğer edimi ifa etmek suretiyle borcundan kurtulma hakkını ortadan kaldırmaz.

TOPLULUK DAVASI (m. 113)

Dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, ***üyelerinin*** veya ***mensuplarının*** yahut ***temsil ettikleri kesimin*** menfaatlerini korumak için, ***kendi adlarına***, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabilir.